

dansk og sange som »Den tapre Landsoldat« og »Kong Christian stod ved højen Mast«.

Så godt kendskab til kongerækken som vaskekonens finder man knap i *Kersten frhr. von Rosens* i øvrigt oplysende og gode afhandling om »Flensburg als Garnison«. Han lader (s. 29) Christian V indføre enevælden i 1660. Når han (s. 40) omtaler Flensborgs »anerkendelse« af den provisoriske regering 26. marts 1848, havde det været korrekt at bemærke, at den ikke betød tilslutning til dennes regeringsprogram (se H. T. 11 r. III, s. 379 ff.). »Der Jubel und die Begeisterung der schleswig-holsteinisch gesinnten Flensburger will kein Ende nehmen«, skriver han om det slesvig-holstenske militærs indmarch. At i hvert fald en række pøbeloptøjer forefaldt, er ubestrideligt (se Sønderj. Arb. 1952, s. 113 ff.).

Af de andre afhandlinger skal nævnes *Günter Lapps* interessante om den loyale postmester i Åbenrå Friedr. Joachim von Moltke, broder til den preussiske generalfeltmarskalk Helmuth v. M., og *Dieter Pusts* redegørelse for de flensborgske kommunevalg 1833–1918. – At der i nogle af afhandlingerne forekommer udtalelser (i begrænset tal), som man fra et dansk standpunkt vil anse for tendentøse, kan ikke undre. At dr. Vaagt kalder bestyrelseskommissionen for den danske Landesverwaltung (s. 225), er vel en misforståelse? Overraskende virker det, at *Thomas Matthiesen* (s. 25) med tilslutning citerer det flensborgske Religionsblads program fra 1850 om den rolle, præsterne havde at udfylde til forsvar for den slesvig-holstenske insurrektion.

HOLGER HJELHOLT

ØYVIND MIDBØE: Eilert Sundt og fantesaken. Oslo, Universitetsforlaget, 1968. 325 s. 38 n. kr.

Den norske præst og folkelivsforsker Eilert Sundt (1817–1875) hører til klassikerne i den sociologiske videnskab i Norden. Hans produktion var omfattende og drejede sig bl.a. *Om Giftermaal i Norge*, 1855 (for nylig udsendt i ny udgave) og *Om Sædeligheds-Tilstanden i Norge*, 1857. Også i undersøgelserne om dødeligheden i Norge, om almueskolevæsenet i Christiania, om ædruelighedstilstanden i Norge fremlagde han oplysninger, der vakte opmærksomhed i samtiden. En grundig gennemgang af Sundts liv og indsats er givet af H. O. Christophersen i monografien *Eilert Sundt. En dikter i kjensgjerninger*, Oslo 1962.

Øyvind Midbøe har i denne afhandling, der er hans arbejde for den filosofiske licentiatgrad ved Oslo Universitet, koncentreret sig om Sundts indsats for fantesagen. Emnevalget er velbegrundet; lige fra Sundt i 1847 mødte de første tætere i Christiania tugthus, var han bestandig optaget af omstrejferproblemet – det var hans »Yndlings-Anliggende«. I 1850 udsendte han sin store *Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge*, og den blev i løbet af de næste femten år efterfulgt af fire andre beretninger herom fra hans hånd.

Midbøes fremstilling bygger på omfattende kildestudier. Den er roligt afvejende uden panegyrik. Redegørelsen for samarbejdet mellem Sundt og Stortingets justitskomite ved oprettelsen af fantefondet i 1854 og for Sundts arbejde for Kirkedepartementet synes velunderbygget og er spændende: i en liberalistisk tid bevilgede staten penge til at redde en foragtet folkelig minoritet af landstrygere.

Midbøe drøfter også Sundts teorier om fanternes sprog og afstamning. Ifølge Sundt skulle en del af dem være tatere (sigøjnere), indvandret i 1500tallet; andre var skøjere, indvandret et århundrede senere, stammende fra forskellige europæiske lande; og endelig var der nordmænd, der af en eller anden grund var kommet på kant med samfundet og var blevet strejfare. Midbøe stiller sig skeptisk over for teoriernes holdbarhed, men på dette område er forfatteren ikke specialist – og giver sig heller ikke ud for at være det.

VAGN SKOVGAARD-PETERSEN

J. B. KELLY: *Britain and the Persian Gulf 1795–1880*. Oxford University Press 1968. ix+911 s. Ill. £ 10.10.0.

Indtil slutningen af det 18. årh. var Englands interesse i Den persiske Golf og de omliggende sheikdomme meget begrænset. Men på dette tidspunkt bragte to begivenheder en væsentlig ændring. I 1798 kom en fransk styrke til Ægypten, og omtrent samtidig trængte wahhabiterne fra det centrale Arabien ud til Golfen. Den franske ekspedition rejste for alvor spørgsmålet om sikringen af vejene til Indien, og wahhabiternes fremtrængen førte dels til et voksende sørøveri i Golfen og dels til, at også Muhammed Alis Ægypten søgte at skabe sig indflydelse i Golfen. Af disse grunde engagerede England sig derfor mere direkte i de politiske problemer omkring Golfen.

Forfatteren redegør omhyggeligt for disse problemer. Det drejer sig bl. a. om bekæmpelsen af sørøriet, hvad der i 1853 førte til traktaten om fred på havet (The Trucial System) og bestræbelserne på at afgrænse Persiens indflydelse i Golfen, hvor navnlig de persiske angreb på Herat i det vestlige Afghanistan i 1837 førte til stærke engelske reaktioner. England førte også en lang kamp for at standse den arabiske slavehandel, og herunder blev adskillelsen af Muscat og Zanzibar et vigtigt mål, der blev opnået i 1862.

I hele denne periode arbejdede England så at sige alene i Golfen. De øvrige stormagter søgte ikke at gøre deres indflydelse gældende. Men i 1870'erne begyndte det tyrkiske rige en ekspansion i Golfen, og dette var den væsentligste baggrund af afslutningen i 1880 af traktaten med Bahrain, hvor sheiken forpligtede sig til ikke at afslutte traktater med andre lande uden engelsk accept. Ved denne første »eksklusive traktat« har forfatteren valgt at standse sin fremstilling. Golfproblemerne gled nu ind i en ny fase, hvor England måtte forsvare sine interesser over for andre stormagter.

Grundlæggende for den engelske politik i den skildrede periode var, at Golfen ikke i sig selv havde nogen større interesse, men klart var underordnet andre mål, navnlig sikringen af Indien. Derfor søgte England at blive indblandet så lidt som muligt i lokale anliggender. Fremstillingen viser imidlertid, hvorledes England gradvis bliver mere og mere inddraget i de lokale opgør.

Forfatterens uhyre omfattende redegørelse vil utvivlsomt gøre hans bog til et standardværk. Man har tydeligt fornemmelsen af, at akterne i Indienministeriet og udenrigsministeriet er blevet støvsuget for alt af interesse. Bogen er forsynet med to kortskitser, men det havde lettet brugen af den, om man her havde